

Notes finals

Eva Granados

Diputada al Parlament de Catalunya i secretària de l'àrea de Cohesió Social del PSC

Arribats a aquest punt del document, no podem fer altra cosa que reforçar les evidències que es desprenen del conjunt de dades, estadístiques i anàlisis que han treballat les autores i els autors dels diferents capítols. **L'augment imparable de les desigualtats econòmiques i socials a Catalunya en els darrers anys no és una conclusió acadèmica, és una realitat quotidiana** que podem visualitzar fàcilment a partir de la distingible bretxa entre les persones riques i pobres del nostre país. En aquest sentit, Catalunya cada any que passa està més lluny d'Europa: si fins el 2009 els nostres nivells de desigualtat eren inferiors als del resta de l'Estat i als del conjunt d'Europa, a partir del 2010 *l'índex de Gini* augmenta i el 2011 observem un creixement de la desigualtat en la distribució de la renda a un ritme més accelerat a Catalunya que a la resta d'Espanya i el conjunt d'Europa tal i com es mostra a l'apartat "*La desigualtat, un factor d'estudi*", del present informe. Per tant, podem concloure que som un dels territoris en què s'està produint amb més contundència un ràpid creixement de la distància entre els ciutadans que més tenen i els que menys.

A partir d'aquesta realitat incontestable, cal aclarir que en les anàlisis cronològiques del conjunt d'apartats de *l'Informe Social 2013. Atur, pobresa i desigualtats a Catalunya* no es pretén presentar una defensa acrítica de les decisions públiques dutes a terme al voltant de la lluita contra la desigualtat abans de l'esclat de la crisi. Les persones que ja fa dècades treballàvem a l'entorn de matèries socioeconòmiques, ja sigui des de la política, el sindicalisme, l'associacionisme o des del món de la recerca, **teníem clar que es podia haver redistribuït més i millor la riquesa generada com a societat durant els anys de creixement econòmic, però també constatem amb la mateixa convicció que les polítiques d'accés i l'aprofundiment dels drets socials han estat possibles només a partir de grans consensos a partir d'apostes de governs d'esquerres.**

I ara, en un context social i econòmic duríssim i amb governs de dretes tant a Catalunya com a Espanya, la situació és una altra ben diferent. S'està produint una inversió en l'evolució social i econòmica, i per això ens trobem en un moment on hi ha més probabilitat que els i les nostres filles i fills o bé heretin les condicions de vida dels pares o bé que es produeixi la mobilitat social descendent: les properes generacions molt probablement no seran capaces de mantenir l'estatus socioeconòmic i cultural dels progenitors. **El deteriorament dels principals instruments públics igualadors d'oportunitats està tenint com a conseqüència que l'ascensor social s'hagi espatllat.** I no només per la falta de manteniment i la necessitat d'ajustos: Els diferents capítols del present informe apunten més aviat a què les elits i els sectors més conservadors que estan a dalt de l'escala social no volen deixar espai per la projecció social i econòmica d'altres, i fan el possible per posar dificultats al trànsit entre els esglaons quan no, directament, dinamiten els graons de l'escala.

1. La nostra crisi socioeconòmica ni és un fenomen meteorològic imprevisible, ni la seva gestió la dicta una llei científica inapel·lable: s'ha generat per la concentració de capital per part de molts pocs i s'està aprofitant la seva gestió per acumular-ne encara més.

En primer lloc, si analitzem la crisi econòmica com un dels factors fonamentals que han agreujat les actuals situacions de desigualtat, hem de dir que no ha estat un fenomen ni aleatori, ni fortuït, ni cíclic ni ha vingut ni marxarà com ho fa una borrasca. Hi ha causes vinculades a decisions concretes – públiques i privades, individuals i col·lectives-, a l'absència d'actuació per part dels poders públics, així com a polítiques públiques i valors socials que ens han portat fins a aquesta gran recessió. **Els diferents representants de la dreta ens volen fer creure que la causa de tot ha estat l'excés d'endeutament públic: "hem estirat més el braç que la màniga" hem sentit un centenar de vegades. Ens diuen que aprimant el sector públic i flexibilitzant encara més el mercat laboral a mig termini l'haurem superat.** Però per molt que es repeteixi aquesta mentida per part de portaveus de governs, editorials i articulistes de premsa i televisió, no es converteix en veritat.

Les anàlisis que no segueixen les tesis neoliberals, com les que es realitzen al nostre informe, diuen una altra cosa. Ens diuen que les causes principals les trobem en el sobre endeutament privat, acompanyat de la promoció d'uns valors socials que alimentaven el consumisme, i en la falta de visió i especialment d'autonomia de la política per posar-hi fre. Ara ens trobem immersos al bell mig del més fort ajustament fiscal de la democràcia i amb una reforma laboral que està fent que l'economia vulgui guanyar competitivitat a costa de que els treballadors/es perdin salaris i condicions laborals i empitjori dramàticament l'atur. La reforma financera ens ha portat a un rescat financer *de facto*, que ha provocat la socialització de les pèrdues de la banca i la restricció del crèdit per al funcionament de l'economia real.

En aquests moments estem assistint a les declaracions optimistes dels governs de dretes dient que el pitjor de la crisi ja ha passat, alhora que veiem beneficis per a les grans empreses i la recuperació de les cotitzacions borsàries. Tot plegat coincideix amb una altra realitat, i és que el crèdit no arriba a finançar els sectors productius i que les classes populars i mitjanes, treballadors autònoms i petit-mitjà empresariat cada cop estan més empobrides.

En segon lloc, **la gestió de la crisi socioeconòmica per part dels governs no és l'única possible, no respon a una llei científica:** Sabem que hi ha alternativa a les polítiques neoliberals que estem patint. **La determinació dels actuals governants per dur a terme unes polítiques concretes i l'absència de decisió en altres àrees, respon a la voluntat de fer desaparèixer alguns dels fonaments de l'estructura social que defineix el Model Social Europeu que a Espanya i Catalunya havíem anat construint en les darreres dècades amb molt d'esforç.** Neguem que, pel fet d'haver conquerit drets socials, hàgim viscut per sobre de les nostres possibilitats i, a més, creiem que amb la riquesa generada com a societat podem i volem majoritàriament permetre'ns unes polítiques redistributives de la riquesa i generadores d'igualtat d'oportunitats.

I, en tercer lloc, ens hem de **centrar en construir un camí de sortida de la crisi que tingui en compte les diferències i especificitats que té a Catalunya i a Espanya resultat d'unes condicions i dificultats singulars.** De la mateixa manera que neguem que aquesta crisi sigui una tempesta i que quan passi tornarà a sortir el sol com just abans que arribés el núvol que la va precipitar, també cal negar amb la mateixa contundència que no estem en una maledicció mundial o europea: no només aclarint els dèficits de governança europea i global solucionarem els nostres problemes. La crisi ja no és mundial, no és global i ni tan sols és a tota Europa. La caiguda del PIB ja fa dos o tres anys

que s'ha acabat a la major part dels països europeus i la crisi del sistema bancari està tenint una especial virulència a Espanya i Catalunya. I sobretot, el darrer punt i el més greu, **la taxa d'atur que estem vivint, descontrolada i dramàtica, és quelcom específic de la nostra societat: la destrucció d'ocupació i l'atur massiu conseqüent és la nostra veritable emergència nacional i social.**

2. Quan les desigualtats es converteixen en pobresa i exclusió en el marc d'un nou conflicte fratricida entre les classes socials de sempre.

S'agreuja la situació socioeconòmica, l'atur és insuportable i creixen les desigualtats. I aquestes desigualtats tenen una cara fosca que es diu pobresa. **Des d'una situació d'atur de llarga durada es pot evolucionar cap a la pobresa severa i l'exclusió**, aquestes són conseqüències dramàtiques cada cop més freqüents al nostre país, un risc que ara ja afecta un 29% de la població catalana. Però hi ha un altre fenomen que afecta a un percentatge molt més elevat, com és el pessimisme, el fatalisme que envaeix els pensaments i neutralitza energies i condueix a la por i a la paràlització d'acció. La durada i intensitat de la crisi, les altes taxes d'atur, els problemes de moltes famílies per fer front al manteniment de les seves llars i el desmantellament de l'Estat del Benestar al que estem assistint, fa que desenes de milers d'aquestes famílies catalanes hagin caigut en aquestes situacions de pobresa. En un moment com l'actual, els poders públics haurien de vetllar pel component redistributiu de les transferències i serveis públics de l'Estat del Benestar. És inadmissible que l'ajuda acabi beneficiant en major mesura sectors menys vulnerables a causa que els més desafavorits ja han quedat expulsats del sistema. Els apartats del present Informe Social en què es descriuen les polítiques dutes a terme en els darrers anys en els àmbits de la salut, l'educació, la inclusió social, l'habitatge i els serveis socials acrediten abastament aquest fenomen.

Tot i que el que descrivim pot semblar una obvietat per a moltes persones, cal fer visible el conflicte entre classes socials ja que, malauradament, massa sovint aquells que han de defensar els interessos de les classes més desafavorides no ho prioritzen o, fins i tot, semblen oblidar que aquesta lluita forma part dels valors i principis de l'esquerra progressista. La realitat es que **s'està produint una transferència de rendes del treball i del sector públic als posseïdors del capital a través de polítiques que fan del nostre país l'escenari d'excel·lència pel que fa a l'economia de la desigualtat**: se socialitzen pèrdues i concentren guanys. Les polítiques de retallades, contrareformes i disminució d'ingressos públics que afecten especialment les pensions, la prestació d'atur, la sanitat, l'educació i universitat, la recerca i innovació, les competències i els recursos dels Governos Locals, el desplegament de la llei d'atenció a la dependència, els serveis i prestacions socials, etc., són exemples clars de l'aposta conservadora i liberal que vol la demolició de l'Estat i el desmantellament de l'Estat del Benestar com el seu instrument redistribuïdor, i tot això en un escenari amb la despesa pública amb un escàs component redistributiu en el qual les desigualtats continuen creixent, tant a nivell local com a nivell global.

3. El deteriorament de la salut de l'ocupació -en quantitat i qualitat- és la variable crítica i definitiva per entendre què ens està passant i per on passa la solució.

El nostre mercat de treball ha estat afectat especialment per les activitats que han contribuït a la bombolla immobiliària però, a més, s'ha caracteritzat des de fa dècades per la volatilitat de

l'ocupació, que no es pot explicar només per la nostra estructura productiva, amb un fort component estacional, sinó que cal afegir també una cultura empresarial -molt nostra- que resol les davallades econòmiques gairebé exclusivament a través de l'expulsió de treballadors/es de les empreses.

Tant el capítol del mercat de treball com el de les pensions aporten les dades que ens permeten afirmar **les serioses conseqüències que per al model social i la seva sostenibilitat tenen les lleis i pràctiques que porten a la dualització i precarització de les condicions laborals que van començar fa anys i a les que la Reforma Laboral del PP, recolzada per CiU, han donat carta de naturalesa**. Una reforma laboral que ha intensificat la destrucció de llocs de treball, ha aguditzat el conflicte a les empreses i ha provocat una davallada de salaris i de condicions sociolaborals. Si, a més, afegim la Ley 23/2013, de 23 de diciembre, reguladora del Factor de Sostenibilidad y del Índice de Revalorización del Sistema de Pensiones de la Seguridad Social, a partir de la qual **els pensionistes actuals i futurs perdrem drets econòmics i seguretat en la nostra vellesa**, ja tenim les dues càrregues de profunditat que dinamiten els equilibris dins i fora de l'empresa amb l'única lògica de devaluació de les condicions socioeconòmiques de la classe treballadora i de transferència de rendes a favor del capital privat.

Entre les molt interessants conclusions de la darrera conferència dels Socialistes que va tenir lloc a Madrid el passat mes de novembre, traslladem un paràgraf que sintetitza la transcendència dels canvis: *“És evident l'estreta correlació existent entre el creixement econòmic i el creixement de l'ocupació, així com la que existeix entre les qualitats que tingui l'ocupació i el model de creixement econòmic. Això significa que, o bé es fa una política econòmica que impulsi el creixement, acompanyada d'una legislació més severa en defensa del treballadors i la seva estabilitat laboral i el canvi de model productiu, o no hi haurà variacions substancials en les nostres taxes de desocupació ni en les qualitats que tingui l'ocupació que finalment es pugui crear. La millor política d'ocupació és una bona política de creixement econòmic de la mateixa manera que la millor política d'estabilitat en l'ocupació és una bona política d'educació, formació i generació d'activitats econòmiques amb alt valor afegit”*. Per tant, hem de concloure que **la centralitat de l'ocupació ha de ser l'ingredient principal de la recepta de sortida de la crisi**.

4. L'Estat del Benestar renovat ha de tornar a ser l'instrument més potent per a la garantia dels drets de ciutadania i per a la promoció de la igualtat d'oportunitats. Per a nosaltres és imprescindible.

Les evidències empíriques de les desigualtats socials creixents, amb les conseqüències i propostes que analitzen els diferents autors i autores dels capítols d'aquest informe, em porten a manifestar el motiu del meu compromís col·lectiu que no és més que la lluita per la igualtat, des de la passió i també des de la rebel·lia contra les desigualtats socials. Aquest és també el **motor de l'acció política de les esquerres i dels i les socialistes: igualtat i justícia social. I per fer-les efectives hem defensat i desenvolupat l'Estat Social amb l'instrument més redistribuïdor de la riquesa que coneixem: l'Estat del Benestar**.

Totes i tots els que hem fet aportacions a aquest informe hem assistit des de la universitat i des dels entorns d'activisme social al debat interessat sobre la crisi de l'Estat del Benestar. En moltes ocasions ens ha atrapat el pessimisme sobre la seva viabilitat en una societat que li costa sortir al carrer a defensar-lo. Tots i totes estem convençuts, però, que no només és viable sinó que és imprescindible i sostenible en tots els sentits. I demanem al lector, com va fer la

investigadora Eloísa del Pino a la primera conferència de la Convenció Oberta Progressista de Catalunya, organitzada el passat any a Tarragona pels socialistes catalans que inverteixi l'eterna pregunta sobre la sostenibilitat de l'Estat del Benestar: *"És sostenible la societat sense Estat del Benestar?"*. El nord del nostre projecte social i polític és treballar per una societat més justa, menys desigual. Lluitar per una democràcia de qualitat amb igualtat d'oportunitats i de drets per a tothom. **Els nostres objectius continuen situats en el treball digne i en la intervenció política en l'economia per corregir desequilibris i injustícies de l'economia de mercat. Creiem en el diàleg, l'acord social i en la negociació col·lectiva en les relacions laborals com la manera d'arribar a consensos socials, econòmics i polítics. Volem garantir uns drets de ciutadania que configuren el model social a partir de serveis públics i un sistema fiscal progressiu.**

En un moment en què la ciutadania i, especialment, les classes populars més necessiten la política per garantir drets col·lectius i individuals, els partits i les organitzacions socials tenim l'obligació de ser clars i conseqüents amb les paraules i els fets. Òbviament cal que surtin els números, però aquesta obsessió per l'economia i l'estabilitat pressupostària no com a mitjà sinó com un fi en si mateixa ens ha portat a l'austerocràcia i l'austericidi. Ens hem familiaritzat perillosament amb els conceptes macroeconòmics i els hem donat preeminència, per sobre d'una centralitat que no hauríem d'haver abandonat mai: les persones. **Hem de recuperar i reivindicar, amb orgull i força, els conceptes d'inversió social i del valor dels serveis públics i les polítiques socials.** No volem esperar a recuperar-nos econòmicament per, només aleshores, redistribuir riquesa. No ens quedem en la pregunta del que costa un determinat servei públic o prestació social. No parlem només de la despesa social. Reivindiquem el valor que té aquesta política i ens preguntem quant val la inversió social i quin cost social té no fer-la.

Fem l'aposta per una societat més inclusiva, cohesionada i més justa, desenvolupant instruments polítics globals en què, implicant al conjunt d'actors econòmics, socials i polítics més rellevants, preparem per no haver de reparar, ja que és més just socialment, i també més eficient en termes econòmics. Parlem de ciutadania i treballem per donar resposta a totes les situacions de segregació que limiten llibertats i drets col·lectius i personals, desigualtats no només econòmiques, també les que heu llegit als diferents capítols de l'informe, que compten amb menys ressò mediàtic i tenen a veure amb la inhibició econòmica, laboral, social i política.

5. I per acabar...

El denominador comú de qualsevol conversa sobre desigualtats socials és que en totes elles es transcendeix ràpidament l'àmbit sectorial dels que parlen per entrar en anàlisis i propostes amb una visió àmplia: Entitats socials, especialistes en infància, en el món de la discapacitat o de la inserció laboral... tothom articula denúncies i propostes globals. I és que **la lluita contra les desigualtats socials va molt més enllà de les polítiques de despesa del que fins ara hem conegut com a Estat del Benestar. Tenim clar que no podem esperar tranquil·lament que el creixement econòmic porti de la mà, en un futur incert i llunyà, el creixement de l'ocupació i així la minoració de les desigualtats.** El combat de les desigualtats socials ha d'estar al nucli tant de les polítiques macro com de les microeconòmiques, i cal actuar en la redistribució de la renda i també en la predistribució, regulant i limitant el funcionament dels mercats per tal de fer-los menys inequitatius i que redueixin la generació de desigualtats. Les administracions públiques han d'utilitzar els diferents instruments que tenen a l'abast per combatre les desigualtats socials, no tan sols a través de

les transferències i la provisió de serveis públics, sinó també amb una política fiscal netament progressiva i la regulació, tant per limitar conductes que posen en risc el benestar de les persones, com per ampliar i consolidar els drets socials.

Els que vàrem començar a tenir consciència social a l'escola i universitat pública a través del coneixement i els valors cívics que ens han transmès els i les mestres i professorat, tots aquells que hem valorat i estem orgullosos de la sanitat pública que ha estat possible amb l'esforç de les generacions que han patit la guerra civil i una dictadura, els que veiem com la generació de gent gran jubilada tenen una pensió després de molts anys treballats per aixecar les famílies i també el nostre incipient Estat del Benestar: **Tots nosaltres no estem disposats a veure com, amb l'excusa de la crisi, es va desmantellant, com si d'un saqueig es tractés, tot allò pel que molts vàrem esforçar-nos tant.**

No fem un discurs de resistència, afirmem que **podem i volem un Estat del Benestar que asseguri, amb l'aportació de tothom d'acord amb els seus ingressos, propietats i herència, uns serveis públics que promoguin la igualtat d'oportunitats, una seguretat social que cada cop ha de ser menys nacional i més europea, unes normes reguladores de les relacions laborals i uns reguladors i supervisors dels serveis a les persones que ens assegurin a tots i totes que els mercats donen llibertat a les persones i no a l'inrevés.**

Per això, des del socialisme, des del sindicalisme, des de l'associacionisme més divers, i en totes les plataformes cíviques en les que treballem, **volem construir un federalisme del benestar, en el que es promogui la participació i es dignifiqui la política com l'activitat diversa i plural en la que tots ens comprometem, debatem i confrontem idees per a construir una societat més justa.**

Aquest petit informe sobre el creixement de les desigualtats socials, l'atur i la pobresa a Catalunya vol contribuir a la conscienciació i al debat públic. Ens afegim humilment, així, a totes les persones i col·lectius que posen el seu gra de sorra en l'edifici d'una nova política i una nova economia al servei de les persones. Continuarem treballant des de la Fundació Rafel Campalans, des del Partit dels Socialistes de Catalunya, a partir de l'esforç i el debat amb militants, amb simpatitzants i amb persones que se senten properes al projecte de la socialdemocràcia que nosaltres representem i altres que, des de la diferència, fan aportacions que ens enriqueixen a tots i totes. Ens proposem donar continuïtat a l'informe, anar aprofundint en aquests i altres temes i anar generant un espai de reflexió obert.